

MILLÁS COVA, Jaime.

Crónicas de la transición valenciana [1972-1985]

València, Institució Alfons el Magnànim, 2015, 707 p.

Joanjo Garcia Navarro

UNA PANORÀMICA AGREDOLÇA

Sota el títol *Crónicas de la transición valenciana*, el periodista Jaime Millás presenta una antologia d'articles, entrevistes i reportatges publicats a dos mitjans que van ser clau en la Transició Democràtica: la mítica revista *Triunfo*, que recollí gran part de la intel·lectualitat antifranquista en les acaballes de la dictadura, i el periòdic *El País*, que naixia amb l'ambició d'inaugurar un nou temps per al periodisme, del qual fou senyera en els seus inicis.

Prologat pel també periodista Juan Cruz, el volum està estructurat en nou blocs temàtics que atenyen l'economia, la crònica política, la qüestió de les identitats, els monogràfics dedicats als aspectes quotidians, la vida cultural, la presència dels nostres intel·lectuals mitjançant entrevistes, les notes relacionades amb el patrimoni ecològic, els successos, les aproximacions a la història del País Valencià i les notícies referides als mitjans de comunicació durant el període. Com a colofó, presenta una breu, però intensa, taula cronològica que conjuga molts dels elements anteriors i per tant, a banda de la mera consulta, serveix per a prendre la temperatura d'un temps.

El valor més important del recull és que, en un moment de revisió crítica de la Transició per part d'una generació educada en la creença de les bondats gairebé taumatúrgiques del període, té una òptica netament valenciana. Això ajuda el lector a emancipar-se de les

versions més actuals i més dessacralitzadores del procés, que sovint desdibuixen el paper diferencial que hi jugaren els territoris perifèrics de l'Estat, els poders locals i les mobilitzacions ciutadanes d'àmbit autonòmic. És a dir, representa un pilar fonamental contra les temptacions uniformitzadores en la reescriptura d'una Transició que no fou, ni de bon tros, homogènia per a les diferents nacionalitats de l'Estat. El títol mateix ens dóna una pista d'aquesta tria en la cronologia. L'autor ha obviat les hipòtesis que marquen el 1973, amb la mort de Carrero Blanco com a signe de la impossibilitat de continuació del règim, com a inici de la Transició, i el 1982, amb la victòria electoral del PSOE per majoria absoluta, com a punt definitiu del tancament de la reforma política. Millás opta per un període més llarg per a deixar-hi constància que les dinàmiques valencianes van ser més imperfectes de com sovint els agrada recordar als actors implicats. L'autor prefereix tancar el cicle de naixement de la democràcia el 1985, en vespres de la incorporació a la Comunitat Econòmica Europea.

Un segon punt important del volum és que té una ambició globalitzadora a l'hora d'examinar l'espectre de la realitat. És d'agrair que Millás haja defugit construir aquesta panoràmica de la Transició únicament a partir de notícies polítiques. El pes important que hi tenen els reportatges econòmics i els apunts culturals ens ajuden a capir la instantània d'una forma més entenedora; amb els traços més ben definits, amb

més intensitat en els colors i en els matisos. Però recuperar articles no exclusivament polítics significa, en darrera instància, també la reivindicació d'un altre tipus de periodisme. Un periodisme incisiu, de gran volada, un esperit professional que apuntava a tenir un rol en la conformació de la realitat més enllà del partidisme, que veia en la informació una garantia necessària per a la nova democràcia, que aspirava a un paper social de referència, que el temps s'ha encarregat de desdibuixar. Un periodisme que, al capdavant, es resistia a ser engolida per la voracitat de l'actualitat i que participava, en aquells anys, del descobriment i de la interpretació del País Valencià.

La inclusió d'aquest enfocament constitueix, sens dubte, una aproximació al moment i al país sense la trampa que suposa conèixer el nostre present. Així, ens hi podem acostar a les esperances, les oportunitats i els riscos que planaven sobre aquella actualitat. Els lectors més joves podran contemplar-hi una fotografia del País Valencià diferent a la imatge edificada en les dues darreres dècades, que han fixat com a horitzó econòmic lògic, i en certa mesura inevitable, la terciarització del territori. En els capítols dedicats a l'economia descobrim com l'ombra allargada de la taronja s'entén fins ben entrada la dècada dels setanta; com el Port de Sagunt intenta consolidar-se com un dels pols industrials del país, amb unes perspectives de creixement que apunten a la fusió dels dos nuclis urbans i la consolidació d'una urbs de 200.000 habitants, segons els càlculs dels més entusiastes, que el temps s'encarregaria de confrontar amb els impulsos d'una realitat molt més limitada. També hi podem contemplar les últimes alenades del *desarrollismo*, amb la instal·lació de la Ford a Almussafes o les inversions d'IBM a la Pobla de Vallbona.

La sensació de desencís per les possibilitats frustrades del país com a economia industrialitzada es trasllada també al bloc dedicat a la configuració del sistema de partits i l'ancoratge d'aquests en les polèmiques que acompanyaren l'assoliment de l'autogovern. Assistim als vaivens relacionats amb l'accés a l'autonomia i al marciment de les esperances de fer-ho per la via de l'article 151, pel qual s'assolia la consideració de nacionalitat històrica. Tenim una magnífica

oportunitat d'endinsar-nos en les tensions del Consell Preautonòmic i en les disputes que es van viure dins de partits nous com eren el PSOE-PSPV i l'UCDPV. Perquè se'ns faça entenedor, Millás intercala entrevistes que ens rescaten les veus dels protagonistes i les seues previsions, amb flaixos breus que recuperen episodis, com ara l'assassinat de Miquel Grau a Alacant i uns altres atemptats per part de l'extrema dreta. De fet, la presència dels incidents relacionats amb la violència ultra tenen un pes significatiu en aquest apartat del recull fins a l'últim episodi polític que tanca simbòlicament les notes polítiques: la retirada de l'estàtua de Franco de la ciutat.

Lligat a les cròniques polítiques, el bloc que s'ocupa de la qüestió de la identitat nacional també aporta una perspectiva de deriva i desencís. En aquest cas, el procés és molt més ràpid; gairebé, el debat sobre els orígens nacionals dels valencians i els seus símbols naixen malalts de violència reaccionària des de l'inici. Però és interessant veure com es manifesten els actors polítics, alguns de llarg recorregut en les dècades següents, en la tensió valencianisme-anticatalanisme. Per les pàgines de Millás desfilen, i parlen en primera persona, Emilio Attard, Vicent Garcés, Emèrit Bono, Miguel Ramón Izquierdo... En uns moments, cal recordar-ho, en què tot semblava possible i la balança no s'havia decantat per l'estranya treva que simulà la superació de la qüestió identitària. Assistim en les pàgines del llibre a la incorporació de la UCD al *búnker-barraqueta* i a les concessions simbòliques d'un PSPV-PSOE. De fet, l'últim d'aquests articles es refereix a la polèmica suscitada per les declaracions de Joan Fuster en el programa *Esta es mi tierra*, que suposaren també la protesta irada per part de la Generalitat socialista.

Pel que fa als articles de caire social i cultural, ens ofereixen una magnífica estampa de la València d'aquells anys tant pel que fa a les aspiracions d'aconseguir un circuit literari i artístic propi, com pel que fa a les seues febleses. Mitjançant el contrast entre la notícia del fracàs del concert de Rod Stewart i l'èxit de Julio Iglesias, l'autor ens evoca una ciutat més grisca que moderna. Una ciutat on la producció cultural compta amb poques estructures, amb poques sales, amb editorials dèbils.

En el cinqué bloc, dedicat a les veus personals, Millás escull tres figures fonamentals d'aquells anys: el poeta Juan Gil-Albert, qui a partir del 1972 abandona el seu silenci i fa publicar la seua obra poètica; el Renau acabat d'aterrar de l'exili, i l'assagista Joan Fuster, qui viu el seu peculiar retir a Sueca. De la mà d'aquests tres intel·lectuals, ens endinsem en la producció artística entesa com a compromís des de diferents òptiques polítiques i nacionals. Però, per als lectors més actuals, els restarà clara la importància pública que alguna vegada van tenir els intel·lectuals.

El volum es tanca amb quatre apartats més breus. El primer s'ocupa de la lluita ciutadana contra els projectes urbanístics del llit vell del Túria i del Saler. El segon se centra en els successos al voltant del trencament de l'embassament de Tous i els efectes que va tenir per a la població de la Ribera Baixa. En el tercer, l'autor hi recupera monogràfics relacionats amb la història del país,

en què destaca l'empremta de Blasco Ibáñez. Aquestes *Crónicas de la transición valenciana* clouen amb una revisió de la situació de la premsa d'aquell temps. En les pàgines d'aquests articles trobem el naixement de noves publicacions a recer de l'efervescència democràtica, que es van plasmar amb el *Diario de Valencia* i revistes com ara *Valencia Semanal* o *Trellat*. I, així com hem vist al llarg del recorregut, trobem les dificultats estructurals amb les quals s'hagueren d'enfrontar aquests intents de normalització.

El rescat de l'obra de Millás per part de la Institució Alfons el Magnànim té també el do de l'oportunitat en aquests dies en què semblen revifar les velles polèmiques i en què emergeixen de nou febleses i amenaces. El recull ens convoca a l'anàlisi i ens adverteix dels riscos de no encertar-hi. En definitiva, constitueix una retrospectiva necessària i útil en aquests temps d'incertesa i desafiaments.

